

L'ESCOLA EN CATALÀ. OPORTUNITATS I EINA DE COHESIÓ SOCIAL

ANTECEDENTS

El sistema educatiu, com a ens en constant canvi, ha aconseguit grans èxits globals i també ha d'enfrontar-se a reptes interessants, com ara les desigualtats, la segregació, el fracàs escolar, l'abandonament...

Tot plegat, dibuixa un context complex i cal encarar-ho amb les millors condicions possibles. Un ampli consens social sobre un model lingüístic que reforci les llengües i la garantia del seu ús, suposa un element de seguretat des d'on dedicar esforços per treballar cap a una societat més equitativa.

En les darreres dècades, l'escola ha pogut bastir un model lingüístic reconegut i d'èxit. El català és llengua vehicular i d'aprenentatge d'un sistema que assegura el coneixement del castellà al mateix nivell del català. L'objectiu és el plurilingüisme i per això es garanteix l'ensenyament de, com a mínim, una llengua estrangera, alhora que es respecta la consolidació de les llengües familiars de l'alumnat d'origen estranger. Aquest model lingüístic parteix de la idea que, en un món global i dinàmic com és el nostre, el domini de diverses llengües i el seu ús comunicatiu, acadèmic i professional és, no únicament necessari, sinó gairebé imprescindible. La societat i, d'una manera especial, el sistema educatiu han de donar una resposta adequada a aquestes demandes. La singularitat del model lingüístic de l'escola promou valors inclusius i integradors i afavoreix la cohesió social i la igualtat d'oportunitats de l'alumnat, independentment de la seva procedència i de la seva llengua familiar (L1).

Sabent que treballem sota aquest plantejament i que els objectius òptims d'èxit encara no s'han assolit, tal i com assenyala l'enquesta de les característiques essencials de la població i les vivendes de l'INE. Estableix unes dades interessants que il·lustren la descompensació dels parlants a les Illes Balears. El 96.5% entén el castellà i el 74.5% el català. El 94.1% parla castellà i el 59.5% el català. El 91.6% llegeix en castellà i el 64.5% ho fa en català. El 88.4% pot escriure en castellà i el 49.7% en català.

Mentre que el coneixement del castellà es pot considerar universal, el coneixement del català depèn en bona part de la llengua inicial, el lloc de naixement, els anys d'escolarització i l'àmbit territorial de residència. En aquest context de desigualtat en l'accés al català, el sistema educatiu es presenta com l'única institució que pot garantir l'adquisició de competències avançades en català al conjunt de la població, amb independència de l'origen.

Cal que les noves generacions de ciutadans assoleixin un domini equiparable del català i del castellà i que estiguin en condicions d'expressar-se, tant oralment com per escrit, en les dues llengües oficials.

El coneixement de diverses llengües és una riquesa cultural i convivencial que obre possibilitats i iguala en oportunitats. El coneixement de llengües facilita l'accés al mercat laboral amb garanties d'èxit: una societat plurilingüe és una societat més eficient i competent. Aquesta idea posa en valor la diferència entre el concepte d'igualtat (que curiosament es promou només en l'àmbit escolar) i el d'equitat.

La situació limita la capacitat de llibertat de l'alumnat. La possibilitat d'actuar amb llibertat està directament relacionada amb el grau d'autonomia i adaptació al context que només es pot aconseguir amb competència. I ser competents en diferents llengües és, per tant, un guany acadèmic i personal.

Què vols ser de gran?

Pilot d'avions.

Com així?

Perquè fan feina quan volen?

L'escola enfoca aquests objectius des de la persuasió educativa, eina continuadament utilitzada per a accedir als aprenentatges. Per això, els currículums educatius fomenten el respecte per la diversitat lingüística, el desig d'aprendre qualsevol llengua i cultura i potencien valors i actituds positives davant totes les llengües i les persones que les parlen.

Un cop acabat l'ensenyament obligatori, el sistema educatiu ha de garantir que tot l'alumnat, independentment del seu origen lingüístic familiar, tinguin ple domini de les dues llengües oficials i el coneixement de, com a mínim, una llengua estrangera i es potencia el coneixement d'una segona. Però, sobretot, pretén garantir que l'alumnat disposi de les estratègies que els/les han de facilitar l'aprenentatge d'altres llengües en el futur.

PLANTEJAMENT

L'objectiu del model lingüístic, doncs, és clar: **garantir el dret de tothom a aprendre la llengua catalana.**

Aquesta intenció es desenvolupa de manera transversal en el seu tractament dins els projectes educatius de centre. Aquests projectes triomfen des de perspectives inclusives, cohesionadores i equitatives.

Aquesta feina, al temps que satisfactòria, no sempre es pot realitzar en les millors condicions.

Els moments històrics que no han suposat amenaces a la consciència social, tant en la confiança amb el professorat, l'escola i el sistema educatiu com en el tractament del model lingüístic com a eina d'aprenentatge, han afavorit els encerts pedagògics amb el reconeixement de les comunitats educatives i el suport identitari dels entorns educatius.

Fent la mirada enrere, acció ben il·lustrativa per a saber d'on venim, ser respectuosos/es amb els antecedents i facilitar-ne la reflexió i l'aplicabilitat en els contextos pràctics i actuals, evocam la valentia i els encerts socials. En un moment de creixement, amb una ampliació en la diversitat de la població en edat educativa es va optar per la immersió lingüística traduïda en el Decret de Mínims que va reunir la virtut de consensuar la voluntat política i el sentiment de la societat.

La immersió, amb l'entrada del català a les escoles, el 1980, va tenir el suport de famílies nouvingudes que demanaven ensenyament en català per als seus fills/es com a forma d'inclusió i com a oportunitat de progrés social.

Com hem comentat, la situació social és diferent a aquell temps. Les maneres amb què ens relacionam, els mecanismes de convivència, les garanties d'igualtat... tal vegada, no gaudeixen de les millors condicions. Tal vegada, el context no millora la seva qualitat amb l'element cohesionador de la llengua. Tal vegada, no proporciona oportunitats reals el fet d'enriquir-se amb les llengües oficials. Tal vegada *les regles del joc* no afavoreixen la inclusió.

Les injustícies que defineixen la societat actual són nombroses i manifestes. Alguns d'aquests trets són producte de la globalització competitiva, el desequilibri mundial o altres interessos del sistema capitalista que perpetuen una societat, en ocasions intencionadament, desigual.

Al marge d'aspectes macrosocials creim que és lícit reivindicar un tractament respectuós de l'educació i dels seus professionals. Cal evidenciar i denunciar quan *es juga* amb l'educació, quan s'utilitza com un simple artefacte obviat la magnitud de la seva importància. Al temps que cal assolir els índex de professionalització que s'espera del col·lectiu docent, facilitant l'accés als recursos adequats i a la formació (inicial i permanent) adient.

Sovint el català experimenta ofensives polítiques, mediàtiques, judicials o econòmiques, totalment allunyades de les necessitats educatives que dificulten la

convivència i l'aprenentatge a les escoles. Són elements externs dissuasoris que esdevenen ingerències alienes a les realitats educatives i que generen confusió i inseguretat. En moments així, el vincle i la confiança cultivades a les comunitats educatives han de suposar engranatges des d'on reivindicar el seu espai i donar una resposta conjunta i proactiva.

Aquestes situacions, cícliques, semblen l'entreteniment perentori d'alguns agents polítics que estan de passada i que menyspreen el col·lectiu de professionals capacitats i la majoria que hi confia. Les Administracions educatives no es poden permetre dubtar del suport a les escoles per a què el català sigui realment la llengua d'ús.

Cal, per tant, continuar treballant per a què la llengua catalana sigui l'eix vertebrador de l'escola, perquè és reconeguda la capacitat que genera de contribuir a la cohesió social i al progrés individual.

Els drets dels infants i joves són els que ens empenyen a treballar per a què la llengua catalana ocupi un espai molt important en l'escola, ja que, en moltes ocasions, és l'únic lloc on hi tenen contacte. Per això és tan important garantir-ne el dret que tenen a conèixer-la, aprendre-la, usar-la i estimar-la, a més del castellà.

ACTUACIONS

D'entrada, cal deixar clar que el català és la llengua que retrocedeix i necessita protecció. Malgrat els importants avenços i èxits que li ha proporcionat el sistema d'immersió, els mitjans de comunicació i l'existència a les institucions, com totes les llengües minoritzades està en perill en un món globalitzat i dominat per les xarxes.

Cal pedagogia social front l'ús polític de la llengua. En la mida que el context polític i social generi confiança en el sistema educatiu, mitjançant estratègies de pedagogia social que visibilitzi models d'èxit i bones pràctiques, els àmbits de participació augmentaran.

Cal promocionar idò estímuls socials que posin en valor la llengua i promocionin la necessitat d'ús, dissenyar escenaris d'oficialitat que fomenten la presència del català

que facilita el seu prestigi social i, per tant, l'ús, i reforçar els drets i l'ús de llengües amenaçades i en risc de minorització... tradició, cultura i país

En contraposició apostam per un sistema d'aprenentatge ambiciós i inclusiu que promou, encertadament, que totes les llengües tinguin el seu espai i siguin practicades.

Com orienta el MARC COMÚ EUROPEU DE REFERÈNCIA, en el procés de construcció del model propi d'educació plurilingüe s'ha aprofundit en la idea que la competència comunicativa lingüística és a la base de tots els aprenentatges. Per tant, el seu desenvolupament és responsabilitat de totes les àrees i matèries del currículum ja que en totes s'utilitza el llenguatge per a accedir a la informació i gestionar-la, per construir i comunicar els coneixements, per representar, interpretar i comprendre la realitat i organitzar i autoregular el pensament, les emocions i la conducta.

Idear fórmules enginyoses i eficients per a enfortir aquesta transversalitat amb un protagonisme atractiu de la lectura, n'és una banc fructuós de recursos.

La piràmide de la lectura

secundària

*La piràmide de la lectura. XTEC

L'objectiu del sistema és dotar l'alumnat d'una competència lingüística sòlida i consistent en tantes llengües com sigui possible, facilitant la transferència d'aprenentatges d'una llengua a les altres, i promoure el respecte per la diversitat lingüística, fomentant el desig d'aprendre qualsevol llengua i cultura, potenciant valors i actituds positives davant totes les persones que les parlen.

EL CATALÀ A LA FORMACIÓ PROFESSIONAL

Els riscos són predominants quan l'alumnat creix i es troba, cada vegada més, davant els condicionants del context en desenvolupament de la seva incipient autonomia com a ciutadans.

Per a aquest alumnat l'ensenyament del català ha de ser una invitació, una porta a emocions, cultura i continguts que puguin vincular. Connectem amb les llengües a través de les emocions.

Calen accions menys acadèmiques i més lúdiques amb estudiants de secundària o de formació professional. Mostrar que el català és una llengua viva, interessant i

atractiva i que serveix per acostar els joves a qüestions que els interessin i els emocionin ha de ser prioritari.

En aquest sentit cal disposar de materials i recursos motivadors, actualitzats i útils per ensenyar el català i fer-lo interessant dins i fora de l'aula. Cal potenciar també el català en contextos informals i en el temps lliure.

Amb el respecte per les opcions individuals de cadascú, cal tenir clar que les llengües s'aprenen quan hi ha un espai per practicar-les. Mai no és bo imposar usos lingüístics i prohibicions, però cal que siguem capaços de crear espais on practicar el català més enllà de l'aula.

Totes sabem que aquest alumnat estableix el seu univers relacional a les xarxes socials, així que els futurs èxits que dotin de bona salut la llengua catalana passen per un impuls enorme del català al món audiovisual, les xarxes i les plataformes de *streaming*. Sense una presència forta, atractiva i constant en aquest camp l'escola poc hi pot fer.

La formació professional no parla català. Trobam un cas especial en aquesta etapa per les mancances en els seus dissenys curriculars i per l'envergadura d'aquest col·lectiu poblacional, en ocasions, amb projeccions molt properes al món laboral.

L'assignatura de llengua catalana és absolutament inexistent a la Formació Professional. Sí que hi és present, en canvi, l'anglès (en algunes ocasions). Això podria provocar que una futura treballadora no fos capaç d'atendre correctament en català un client. Aquesta situació coincideix amb un nombre molt elevat d'alumnat d'origen estranger que realitzen aquests estudis.

Una mesura de necessària imminència és la incorporació de mòduls de llengua catalana a tota la Formació Professional amb un pla de xoc per dotar els centres amb FP de les eines i recursos adequats per aconseguir-ho. Cal una voluntat sincera i valenta per a cercar els mecanismes adequats per a afavorir-ho amb garanties i sostenibilitat (hores de lliure disposició, mòduls opcionals, convenis amb escoles oficials d'idiomes...)

Kico López,

Cooperativa ES LICEU